

УДК 811.111'581:159.96
DOI <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2020-1-1-13>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГІПНОСТИЛІСТИЧНИХ ПАТЕРНІВ СИНТАКСИЧНОГО РІВНЯ В ГІПНОТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Карпенко М. Ю.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри граматики англійської мови
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-0308-5284
m.yu.karpenko@gmail.com*

Ключові слова: *гіпнотичний дискурс, гіпностилістика, методу гіпностилістичного аналізу, гіпностилістичні шаблони, синтаксичний рівень.*

Пропонована стаття присвячена дослідженню недирективного, чи еріксонівського, гіпнозу, який базується на використанні гіпнотерапевтом гіпнотичного мовлення, що характеризується специфічними лінгвальними шаблонами (паттернами). Мета статті – окреслити лінгвальні особливості використання гіпностилістичних шаблонів синтаксичного рівня в китайському гіпнотичному дискурсі. Об'єктом дослідження обрано гіпнотичний дискурс в китайській мові, а предметом – механізми проведення гіпнотичного комунікативного акту в китайській мові. Матеріалом послуговували транскрипти записів мовлення гіпнотерапевтів під час гіпнотичного сеансів китайською мовою сумарним обсягом близько 50 годин. Гіпнотичний дискурс є результатом комунікації в ситуації гіпнотерапевтичного впливу разом зі всіма (матеріальними й нематеріальними) складниками комунікативної ситуації. Лінгвістичне дослідження трансгенних шаблонів, або гіпностилістичних патернів гіпнотичного мовлення, здійснюється в межах гіпностилістики за допомогою методу гіпностилістичного аналізу.

У цьому дослідженні було розглянуто гіпностилістичні шаблони синтаксичного рівня, які використовуються гіпнотерапевтами задля формування стану гіпнотичного трансу в клієнта. Було виокремлено гіпностилістичні шаблони, які призводять до трансдериваційного пошуку (що включають в себе порушення вибіркового обмеження (використано 458 разів), багатозначність – фонологічну чи синтаксичну (використано 8 разів), менші включені структури – включене питання (використано 514 разів), включену команду (використано 1670 разів), цитату, а також такий допоміжний прийом, як аналогове маркування; крім того, було виокремлено гіпностилістичні шаблони синтаксичного рівня, які базуються на експлікації значення, що включають в себе пресупозиції (використано 3089 разів) та розмовні постулати (використано 795 разів). Найчастіше вживаними серед них є пресупозиції, менші включені структури (зокрема, включені команди), що характеризує китайськомовний гіпноз як більш прямий й схильний до надавання команд, хоч і в межах недирективного підходу. Подальші розвідки плануємо спрямувати на всебічний аналіз повного репертуару гіпностилістичних патернів китайської та інших мов світу.

PECULIARITIES OF THE USAGE OF HYPNOSTYLISTIC PATTERNS OF THE SYNTACTIC LEVEL IN HYPNOTIC DISCOURSE

Karpenko M. Yu.

PhD in Linguistics,

Associate Professor at the Department of English Grammar

Odessa I. I. Mechnikov National University

Dvoryanska str., 2, Odessa, Ukraine

orcid.org/0000-0003-0308-5284

m.yu.karpenko@gmail.com

Key words: *hypnotic discourse, hypnostylistics, method of hypnostylistic analysis, hypnostylistic patterns, syntactic level.*

This article is devoted to the study of non-directive, or Ericksonian, hypnosis, which is based on the use of the hypnotherapist's hypnotic speech, characterized by specific lingual patterns. The purpose of the article is to outline the linguistic features of the use of hypnostylistic patterns of the syntactic level in Chinese hypnotic discourse. The object of the study is hypnotic discourse in Chinese, and the subject – the mechanisms of conducting a hypnotic communicative act in Chinese. The material was transcripts of speech recordings of hypnotherapists during hypnotic sessions in Chinese with a total volume of about 50 hours. Hypnotic discourse is the result of communication in a situation of hypnotherapeutic act together with all (tangible and intangible) components of the communicative situation. Linguistic study of transogenic patterns, or hypnostylistic patterns of hypnotic speech, is carried out within hypnostylistics using the method of hypnostylistic analysis. This study examined the syntactic level of the hypnotic patterns used by hypnotherapists to form a state of hypnotic trance in the client. Hypnostylistic patterns that lead to transderivational search (including violations of selective restriction (used 458 times), ambiguity – phonological or syntactic (used 8 times), smaller embedded structures – embedded question (used 514 times), embedded command (used 1670 times), citation, and an auxiliary technique such as analog marking, in addition, the hypnotic syntactic level patterns were identified, which are based on explication of meaning, including presuppositions (used 3089 times) and colloquial postulates (used 795 times). The most commonly used among them are presuppositions, smaller embedded structures (in particular, embedded commands), which characterizes Chinese hypnosis as more direct and prone to giving commands, albeit within a non-directive approach. Further research is planned to focus on a comprehensive analysis of the full repertoire of hypnostylistic patterns of Chinese and other world languages.

Постановка проблеми. Когнітивно-дискурсивна парадигма лінгвістичних досліджень охоплює все ширше коло питань, що стосуються різних типів дискурсів, зокрема й гіпнотичного дискурсу. Гіпноз як загальноприйнятий метод психологічної терапії є «особливим тип психічного функціонування, при якому людина, завдяки впливу з боку іншої людини, забуває про довкілля, але при цьому зберігає зв'язок з оператором, яке допомагає здійснити психологічне реструктурування» [5, с. 11]. Фокус нашої розвідки сконцентровано на недирективному, або еріксонівському гіпнозі за ім'ям розробника Мілтона Еріксона. Під час застосування цього методу гіпнотерапевт

використовує гіпнотичне мовлення, яке характеризується специфічними лінгвальними шаблонами (патернами), які, попри зацікавленість багатьох вчених досі залишаються за межами детального вивчення, що й робить наукову розвідку цього напрямку актуальною.

Мета статті – окреслити лінгвальні особливості використання гіпностилістичних шаблонів синтаксичного рівня в китайському гіпнотичному дискурсі. **Об'єктом** дослідження обрано гіпнотичний дискурс в китайській мові, а **предметом** – механізми проведення гіпнотичного комунікативного акту в китайській мові. **Матеріалом** послугували транскрипти записів мовлення гіпнотера-

пєвтів під час гіпнотичного сеансів китайською мовою сумарним обсягом близько 50 годин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дискурс розуміємо як «зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо» [1, с. 120], а власне **гіпнотичний дискурс** є результатом комунікації в ситуації гіпнотерапевтичного впливу разом зі всіма (матеріальними й нематеріальними) складниками комунікативної ситуації. Лінгвістичне дослідження трансгенних шаблонів, або **гіпностилістичних патернів** гіпнотичного мовлення, здійснюється в межах **гіпностилістики** за допомогою методу **гіпностилістичного аналізу**.

Гіпностилістичні паттерни формуються одиницями різних рівнів, всеосяжне дослідження яких ще потребує уваги вчених, тож у нашій розвідці ми концентруємося на гіпностилістичних шаблонах **синтаксичного рівня**, які призводять до трансдериваційного пошуку, тобто «пошуку значення для поверхневої структури за межами глибинної структури [про поверхневі й глибинні структури див. 3], яку було сформовано на її основі» [2, с. 152], тобто призводять до того, що клієнт самостійно «наповнює мовлення психотерапевта смислом» й шукає відповідні спогади й способи розуміння сказаного терапевтом, що сприяють оптимальному перебігу процесу терапевтичного впливу.

Одним з шаблонів цієї групи є **порушення вибіркового обмеження** (англ. *Selectional Restriction Violation*) [2, 163], який відповідає метафоричному поєднанню понять, вживання яких разом не є узальною нормою. Наприклад, атрибуція ментальних процесів предметам. Це призводить до активізації трансдериваційного пошуку й (часто неусвідомленої) експлікації клієнтом підстави метафори, яка і навіюванням, яке бажає донести до клієнта терапевт. Можна навести такі фрагменти гіпнотичного мовлення як приклади:

У китайському гіпнотичному мовленні цей прийом використовується часто, зокрема, на етапі здійснення терапевтичного втручання. Однією з областей частого застосування порушення вибіркового

обмеження є створення терапевтичних історій, які використовують яскраві метафоричні образи-символи. У нашій вибірці було зафіксовано 458 випадків використання цього гіпностилістичного шаблону.

Ще одним шаблоном синтаксичного рівня з цієї групи є **багатозначність** [2, с. 164–170], яку можна позначити як використання фрази, що має подвійне значення – поверхневе й більш глибоке, яке є навіюванням. Це глибоке значення може передаватися різними шляхами, залежно від вибору якого можна виділити різні типи багатозначності:

– **фонологічна багатозначність** – тобто використання омонімів, наприклад, 淬勉 (cuìmiǎn) замість 催眠 (cuīmián) або ж 水饺 (shuǐjiǎo) замість 睡觉 (shuìjiào);

– **синтаксична багатозначність** – тобто використання одного слова в декількох значеннях, наприклад, 进入房间并催眠状态, де слово 进入 використовується в значенні «заходити» й в значенні «погружатись» у поєднанні з словами, які розкривають ці значення;

Ці шаблони не знайшли широкої популярності в китайському гіпнозі, їх використання є скоріш рідкістю. В нашій вибірці було виокремлено лише 8 прикладів використання багатозначностей.

Ще однією групою лінгвістичних шаблонів є ті, які являють собою **менші включені структури** (англ. *Lesser Included Structures*) [2, с. 171]. Під останніми розуміються короткі фрази, які є частиною більшого речення, проте задачею гіпнотерапевта є виокремити їх і зробити так, щоб клієнт сприйняв певну частину речення як окрему фразу. Можна виділити три підтипи цього лінгвістичного шаблону:

– **Включене питання** (англ. *Embedded Questions*) [2, с. 171], тобто питання, яке виражено як речення, що не має граматичних ознак питання і сформульовано як твердження, проте спонукає клієнта до відповіді (якщо ми говоримо про транс, відповідь не озвучується клієнтом, а просто проходить йому на думку). Як приклад можна навести таке речення: 我在想你是否愿意去那个地方. Це

Таблиця 1

Приклади використання порушення вибіркового обмеження

№	Приклад	Коментар
1	你的内心有能力回到过去遥远的记忆里……	У цьому фрагменті давність спогаду метафорично порівнюється із фізичною віддаленістю в просторі
2	想象白光自动流向你身体最需要治疗的部位, 白光集中在这个部位, 进行自动的修复。	У цьому прикладі зцілення метафорично передається як світло. У цьому прикладі терапевт також використовує неконкретний іменник – не називає (і не обов'язково повинен знати) місце, яке викликає негативне відчуття, а натомість описує його як 需要治疗的部位 й залишає клієнтові самостійно обрати потрібне місце на власному тілі

речення має формальні ознаки твердження, проте його вживання спонукає співрозмовника висловити власне бажання чи небажання.

– **Включена команда** (англ. *Embedded Commands*) [2], тобто навіювання, яке надано як частина більшого речення із іншим змістом. Включені команди можуть надаватись двома шляхами:

– як частина речення, наприклад, 我把一个故事讲给你……有一个西红柿……一个西红柿可以, [ім'я клієнта], 感觉更好…… (приклад є адаптацією терапевтичної техніки М. Еріксона, яку він використовував для знеболення хворих на рак [див. 2]). В наведеному прикладі подано навіювання почати краще себе почувати, яке «замасковане» під історію про томати;

– як заперечення, тобто те, що клієнт має зробити подається як те, що не потрібно робити просто зараз (що містить імплікацію, що це потрібно буде зробити в майбутньому). Такий різновид включеної команди базується на двох аспектах: 1) називання певної дії призводить до того, що співрозмовник думає саме про цю дію (на цьому наголошують фахівці з НЛП [див. 4; 2] й радять уникати заборон із запереченнями); 2) те, що терапевт говорить не робити певну дію, яку потрібно зробити, нейтралізує можливий супротив з боку клієнта. Прикладом може слугувати наступне речення: 如果你

愿意解决这个问题的话, 不要现在就进入催眠状态, 请用你所需要的时间仔细地想一想, 解决这个问题以后, 你想要怎么样的后果…… У цьому прикладі ключовим елементом є включене навіювання увійти до трансового стану. Другим за ступенем важливості є пряме навіювання подумати про те що саме клієнт хоче після здійснення терапії, тобто фразу 怎么样的后果 терапевт привертає увагу клієнта до того, щоб подумати, яким саме він бачить розрешення проблеми.

– **Цитата** [2], тобто атрибуція команди іншому джерелу. Наприклад, 今天一个陌生人告诉我: “进入催眠状态吧”. У цьому прикладі команду увійти в транс було подано як слова певного незнайомця.

Ще одним прийомом, який часто використовується разом із включеними командами задля підвищення їх ефективності, є **аналогове маркування** – тобто використання змін аналогових параметрів каналу передачі інформації (зміна тону, швидкості мовлення, пози, поворот голови, зміна шрифту в тексті і т.д.) задля виділення деяких слів в потоці мовлення, які, якщо їх скласти разом, формують певне повідомлення, яке відрізняється від тексту, який передається за допомогою поверхневої структури [2, с. 239-240]. Прикладом є таке речення: 你告诉我什么比进

Таблиця 2

Приклади використання багатозначностей

№	Приклад	Коментар
1	进入催眠状态很像把手浸入暖水中……	У цьому прикладі ми бачимо фонологічну багатозначність – терапевт використовує слово 进入, яке вимовляється так само як 浸入. Додатково в наведеному прикладі створюється синестезія за допомогою порівняння гіпнотичного трансу з теплою водою
2	催眠过程中能够体验很多事情……你会闭上眼睛……	У цьому прикладі ми бачимо синтаксичну багатозначність: те, що клієнт закриє очі може бути уточненням попереднього твердження

Таблиця 3

Приклади використання менших включених структур

№	Приклад	Коментар
1	有一个人试过每一天改善自己的生活……	У цьому прикладі було надано навіювання кожного дня покращувати власне життя. При аналоговому маркуванні цієї включеної команди її сугестивний потенціал збільшується
2	不要马上去回忆那件事情……	У цьому прикладі використано включену команду, сенсом якої є надати навіювання клієнтові згадати певну ситуацію, яку введено через заперечення
3	许多人觉得闭上眼睛以后进入催眠状态更方便……我不知道你是否一样的看法……	У цьому прикладі ми бачимо декілька шаблонів, які покликано підштовхнути клієнта запліщити очі: 1) включена команда, підкріплена аналоговим маркуванням в першій частині; 2) твердження в першій частині є також шаблоном цитата, оскільки авторство твердження приписано 许多人 (що є універсальним кількісним показником + неконкретним іменником); 3) У другій частині речення використано шаблон включене питання
4	我在想, 如果你让自己完全放松, 会有怎么样的更舒服的感觉……	У прикладі використано такий лінгвістичний шаблон, як включене питання, метою якого є ввести пресупозицію, що клієнт буде почувати себе ще комфортніше. Додатково було використано універсальний модальний оператор 让, а також було надано включену команду 完全放松

入催眠状态好? У цьому прикладі напівжирним виділено частини фрази 你进入催眠状态, що є прямим навіюванням увійти в транс, яке можна позначити зміною, наприклад, тону голосу. Слід зазначити, що гіпностилістичний шаблон такого типу не є ефективним самим по собі, він виконує скоріш допоміжну функцію при використанні інших шаблонів.

Можна навести такі приклади менших включених структур:

Використання лінгвістичних шаблонів, які базуються на менших включених структурах, є широко вживаним інструментом в китайському гіпнозі. У нашій виборці було виявлено 2184 випадків використання менших включених структур 514 вбудованих питань і 1670 вбудованих команд.

Іншою групою гіпностилістичних шаблонів синтаксичного рівню є ті, які базуються на **експлікації значення** (від англ. *Derived Meaning*) [2, с. 176], тобто шаблони, які мають своєю основою усталені норми вербальної поведінки співрозмовників під час комунікації. У межах цієї групи можна виділити два підгрупи.

До першої групи належать **пресупозиції** [2, с. 176], які є уведенням нової інформації в комунікацію таким чином, ніби вона є вже відомою співрозмовнику. Прикладом може виступати таке речення: 将来你每次进入催眠的状态, 每一次会更容易…… У цьому реченні ми бачимо пресупозицію, що входить в трансівний стан є легким для клієнта, а з кожним наступним разом буде все легше і легше.

Можна навести такі приклади використання пресупозицій:

Цей шаблон часто використовується в процесі гіпнотерапії. Було виявлено 3089 випадків вико-

ристання пресупозицій в нашій вибірці. Часто вони використовуються у поєднанні з іншими шаблонами на кшталт предикатів усвідомлення чи імпліцитного каузативу.

Ще одним шаблоном із цієї групи є **розмовний постулат** (від англ. *Conversational Postulate*) [2, с. 177], який є запитанням про можливість зробити щось чи питання про наявність чогось, яке передбачає певну дію як відповідь, оскільки це стало нормою поведінки. Прикладом може слугувати питання 你有香烟吗?, яке зазвичай не є результатом зацікавленості, чи є в співрозмовника цигарки, а проханням дати цигарку. Цей шаблон часто вводиться за допомогою модальних дієслів, що вказують на можливість чи неможливість, на кшталт 能.

Можна навести такі приклади з нашої вибірки:

Розмовні постулати є одним з інструментів гіпнотерапевта, які часто використовуються для проведення гіпнотичного сеансу. Часто вони використовуються самостійно на самому початку гіпнотичного сеансу, до того, як клієнт почне проявляти фізіологічні ознаки гіпнотичного сеансу, внаслідок чого йому буде важко реагувати належним чином на використання розмовних постулатів. Для того щоб уникнути порушення перебігу гіпнотичного сеансу на пізніших етапах, розмовні постулати оформлюються як вбудовані питання. У нашій виборці було виявлено 795 розмовних постулатів.

Висновки й перспективи подальших розробок. Підводячи підсумки, можна сказати, що у цьому дослідженні було розглянуто гіпностилістичні шаблони, які використовуються гіпнотерапевтами задля формування стану гіпнотичного трансів в клієнта. Було виокремлено гіпностилістичні шаблони синтаксичного рівня, які призводять до трансдериваційного пошуку

Таблиця 4

Приклади використання пресупозицій

№	Приклад	Коментар
1	只要你感觉足够舒服, 才张开你的眼睛……	У цьому прикладі ми бачимо пресупозицію, що людина почуває себе комфортно, яку введено за допомогою предиката усвідомлення
2	我在想, 你是否已经意识到了进入催眠状态有多么容易……	У цьому прикладі ми бачимо пресупозицію, що входить в трансівний стан легко, яку було введено за допомогою предиката усвідомлення. Додатково було використано вкладене питання задля оформлення пресупозиції

Таблиця 5

Приклади використання розмовних постулатів

№	Приклад	Коментар
1	我在想, 你能不能进入更深的催眠状态……	У цьому прикладі ми бачимо поєднання розмовного постулата із вкладеним питанням. Додатково у цьому прикладі міститься пресупозиція, що клієнт вже знаходиться в глибокому трансі
2	我会继续讲话……你能点头表示你同意吗?	У цьому прикладі (на самому початку гіпнотичного сенсу, ще до формального наведення) було використано розмовний постулат задля прохання клієнта кивнути головою

(що включають в себе порушення вибіркового обмеження (використано 458 разів), багатозначність – фонологічну чи синтаксичну (використано 8 разів), менші включені структури – включене питання (використано 514 разів), включену команду (використано 1670 разів), цитату, а також такий допоміжний прийом, як аналогове маркування; крім того, гіпностилістичні шаблони синтаксичного рівня, які базуються на експлікації значення, що включають в себе пресупозиції

(використано 3089 разів) та розмовні постулати (використано 795 разів). Найчастіше вживаними серед них є пресупозиції, менші включені структури (зокрема, включені команди), що характеризує китайськомовний гіпноз як більш прямий й схильний до надавання команд, хоч і в межах недирективного підходу. Подальші розвідки плануємо спрямувати на всебічний аналіз повного репертуару гіпностилістичних паттернів китайської та інших мов світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
2. Bandler R., Grinder J. Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson, M.D. Volume I. Scotts Valley: Grinder & Associates, 1975. 269 p.
3. Chomsky N. Transformational Analysis : PhD Thesis. University of Pennsylvania, 1955. 350 p.
4. Hall M., Bodenhammer B. Mind-Lines. Lines for Changing Minds. E.T. Publications: Grand Junction, 1997. 247 p.
5. Hypnotism. *The British Medical Journal*. 1955. Vol. 1, No. 4920. P. 1019-1020. URL : <https://www.jstor.org/stable/20363323> (Last accessed: 27.06.2020).

REFERENCES

1. Selivanova O. O. (2010). Lingvistychna entsyklopedia [Linguistic Encyclodaedia]. Poltava: Dovkillya-K. 844 p.
2. Bandler R., Grinder J. (1975) Patterns of the Hypnotic Techniques of Milton H. Erickson, M.D. Vol. I. Scotts Valley: Grinder & Associates. 269 p.
3. Chomsky N. (1955). Transformational Analysis: PhD Thesis. University of Pennsylvania. 350 p.
4. Hall M., Bodenhammer B. (1997) Mind-Lines. Lines for Changing Minds. E.T. Publications: Grand Junction. 247 p.
5. Hypnotism. (1955) *The British Medical Journal*. Vol. 1, No. 4920. P. 1019-1020. URL: <https://www.jstor.org/stable/20363323> (Last accessed: 27.06.2020).